

10 / 50 - 887 / 1 - 88 / 89

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1988-1989

29 JUIN 1989

REVISION DE LA CONSTITUTION

**Révision de l'article 50, alinéa 1er,
1° et 3° de la Constitution (1)**

PROPOSITION DU GOUVERNEMENT

NOTE EXPLICATIVE

MESDAMES, MESSIEURS,

La proposition du Gouvernement vise à assouplir la condition de nationalité et d'abaisser à 21 ans l'âge requis pour pouvoir être élu membre de la Chambre des Représentants.

1. Assouplissement de la condition de nationalité

En ce qui concerne l'électorat, pour toutes les élections, la loi requiert aujourd'hui comme condition de nationalité, d'être belge, sans plus.

En matière d'éligibilité, un premier pas dans la même direction a été effectué pour ce qui concerne les élections européennes et les élections communales.

En 1978, une option avait déjà été mise en avant dans le projet de déclaration de révision de la Constitution et, en particulier, dans le rapport fait au nom de la commission spéciale par M. Pierson (cf. Sénat de Belgique, session de 1978-1979, Document n° 476/2 du 5 novembre 1978, pages 35 et 60), en vue d'assou-

(1) Déclaration du 8 novembre 1987 de révision de la Constitution (*Moniteur belge* n° 216 du 9 novembre 1987).

10 / 50 - 887 / 1 - 88 / 89

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1988-1989

29 JUNI 1989

HERZIENING VAN DE GRONDWET

**Herziening van artikel 50, eerste lid,
1° en 3° van de Grondwet (1)**

VOORSTEL VAN DE REGERING

VERKLARENDE NOTA

DAMES EN HEREN,

Het voorstel van de Regering betreft de versoepeling van de nationaliteitsvoorwaarde en de verlaging tot 21 jaar van de vereiste leeftijd om te kunnen worden verkozen tot lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

1. Versoepeling van de nationaliteitsvoorwaarde

Wat het kiesrecht betreft, vereist de wet nu voor alle verkiezingen als nationaliteitsvoorwaarde dat men Belg is, zonder meer.

Inzake verkiesbaarheid is een eerste stap in dezelfde richting gezet voor de Europese en de gemeenteraadsverkiezingen.

In 1978 was al een optie vooropgesteld in het ontwerp van verklaring van de Grondwetsherziening en, in het bijzonder, in het verslag dat door de heer Pierson werd opgesteld in naam van de bijzondere commissie (cf. Belgische Senaat, zitting 1978-1979, Document n° 476/2 van 5 november 1978, pp. 35 en 60), met het

(1) Verklaring van 8 november 1987 tot herziening van de Grondwet (*Belgisch Staatsblad* n° 216 van 9 november 1987).

plir les dispositions de l'article 50, alinéa 1er, 1°, de la Constitution.

La décennie qui s'est écoulée depuis paraît avoir renforcé la conviction qu'il n'y a plus lieu de distinguer deux catégories de citoyens, à savoir ceux qui jouissent de la plénitude des droits politiques et ceux qui ne jouissent que d'une partie d'entre eux, selon la manière dont ils ont acquis la nationalité belge.

La Belgique constitue d'ailleurs le seul pays d'Europe occidentale où deux types de naturalisation existent. A l'exception de quelques pays, la France par exemple, où un certain nombre d'années de domicile est requis, la plupart des autres Etats ne connaissent aucune autre contrainte que la citoyenneté.

En vertu du nouveau Code de la nationalité belge institué par la loi du 28 juin 1984, toutes les personnes à qui a été attribuée ou qui ont acquis la nationalité belge sont considérées comme Belges de naissance, à l'exception de celles qui l'ont acquise par mariage ou par naturalisation.

Il en résulte dès lors que sont seuls inéligibles pour un mandat de la Chambre des Représentants les Belges par mariage ou par naturalisation ordinaire.

Comme indiqué ci-avant, une telle exclusion est considérée comme n'étant plus de mise de nos jours.

Par ailleurs, la Constitution, en ses articles 59*bis* et 107*quater*, ne fixe aucune condition spéciale d'acquisition ou d'attribution de la nationalité belge pour les mandataires élus des conseils communautaires ou régionaux.

La loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux Institutions bruxelloises est rédigée en ce sens.

L'assouplissement envisagé de la condition de nationalité pour l'élection des membres de la Chambre des Représentants pose toutefois certains problèmes :

1° Il est nécessaire d'adapter simultanément l'article 86 de la Constitution qui réserve actuellement la fonction de Ministre (et de Secrétaire d'Etat par référence de l'article 91*bis* audit article) aux Belges de naissance ou qui ont acquis la nationalité belge par grande naturalisation (voir la proposition distincte du Gouvernement portant révision de cette disposition constitutionnelle — Doc. n° 10/86 - 888/1 - 88/89).

2° On pourrait objecter que cet assouplissement devrait également s'appliquer à l'éligibilité pour le Sénat. Une telle observation est sans doute fondée, mais le Sénat devant faire l'objet d'adaptations fondamentales, il importera d'examiner à cette occasion, la révision de l'article 56, 1°, de la Constitution.

3° Pour l'élection au Conseil provincial, la condition de nationalité devra être de même revue par le législateur (article 23 de la loi du 19 octobre 1921 organique des élections provinciales).

oog op een versoepeling van de bepalingen van artikel 50, eerste lid, 1°, van de Grondwet.

Het decennium dat sindsdien is verlopen, lijkt de overtuiging gesterkt te hebben dat er geen twee soorten burgers meer mogen zijn, nl. degenen die van al hun politieke rechten genieten en degenen die slechts van een deel ervan genieten, naargelang van de manier waarop ze de Belgische nationaliteit verworven hebben.

België is trouwens het enige Westeuropese land waar twee soorten naturalisatie bestaan. Met uitzondering van enkele landen, waaronder Frankrijk, waar een bepaald aantal jaren vaste woonplaats is vereist, kennen de meeste andere Staten geen andere vereiste dan het burgerschap.

Krachtens het nieuwe Wetboek van de Belgische nationaliteit, ingesteld bij de wet van 28 juni 1984, werden alle personen aan wie de Belgische nationaliteit toegekend is of die ze verkregen hebben, als Belgen door geboorte beschouwd, met uitzondering van degenen die ze hebben verkregen door huwelijk of door naturalisatie.

Bijgevolg zijn alleen de Belgen door huwelijk of door gewone naturalisatie niet verkiesbaar voor een mandaat van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Zoals hiervoor werd aangegeven, wordt een dergelijke uitsluiting nu beschouwd als niet meer gepast.

Bovendien stelt de Grondwet in zijn artikelen 59*bis* en 107*quater* geen bijzondere voorwaarde inzake verkrijging of toekenning van de Belgische nationaliteit voor de gekozen mandatarissen van de gemeenschaps- of gewestraden.

De bijzondere wet van 12 januari 1989 betreffende de Brusselse Instellingen is in dezelfde zin opgesteld.

De beoogde versoepeling van de nationaliteitsvoorwaarde voor de verkiezing van de leden van de Kamer van Volksvertegenwoordigers doet echter bepaalde problemen rijzen :

1° Het is noodzakelijk tegelijk artikel 86 van de Grondwet aan te passen dat nu het ambt van Minister (en van Staatssecretaris, door verwijzing van het artikel 91*bis* naar voornoemd artikel) bestemd voor de Belgen door geboorte of die de Belgische nationaliteit door staatsnaturalisatie hebben verkregen (zie het aparte voorstel van de Regering tot herziening van deze grondwetsbepaling — Stuk n° 10/86 - 888/1 - 88/89).

2° Men zou kunnen opwerpen dat deze versoepeling ook van toepassing zou moeten zijn op de verkiesbaarheid voor de Senaat. Een dergelijke opmerking is ongetwijfeld gegrond, maar aangezien de Senaat grondig aangepast moet worden, zal daarbij ook de herziening van artikel 56, 1°, van de Grondwet moeten worden onderzocht.

3° Voor de verkiezing voor de Provincieraad, zal de nationaliteitsvoorwaarde ook moeten worden herzien door de wetgever (artikel 23 van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen).

4° La modification de l'article 50, alinéa 1er, 1°, de la Constitution limite une nouvelle fois et sensiblement la portée de l'article 5, alinéa 2. En effet, la contrainte de la grande naturalisation ne subsiste plus, pour l'exercice de droits politiques, que pour le Sénat et vraisemblablement, à titre provisoire.

Il appartiendra dès lors au Gouvernement d'examiner d'une part, s'il est nécessaire de modifier le Code de la nationalité belge en ce qui concerne les conditions d'acquisition de cette nationalité, notamment celles prévues aux articles 16, 19 et 20 dudit Code, et d'autre part, s'il s'indique de maintenir deux concepts de naturalisation et de conserver la notion de Belge de naissance.

2. Abaissement de l'âge de l'éligibilité à la Chambre des Représentants

L'accord de gouvernement joint à la déclaration gouvernementale du 10 mai 1988 prévoit sous la rubrique « Justice », qui s'insère dans le titre III intitulé « Qualité de la vie », que la majorité civile sera ramenée à 18 ans et que le Gouvernement veillera à ce que cette mesure ne compromette pas les possibilités d'accueil et de soutien des jeunes socialement vulnérables, même s'ils ont plus de 18 ans.

Dans la perspective de cette réforme et dans l'attente de la réforme du Sénat, le Gouvernement souhaite abaisser l'âge de l'éligibilité à la Chambre des Représentants à 21 ans.

Plusieurs éléments plaident en faveur de cet abaissement :

1° L'âge de l'éligibilité au Parlement européen est déjà fixé à 21 ans (cf. article 43, 3°, de la loi du 27 février 1984 qui a régi le scrutin européen du 17 juin 1984).

2° L'âge de l'éligibilité aux élections provinciales a été abaissé de 25 à 21 ans par la loi du 12 juin 1984 modifiant l'article 23, alinéa 1er, 2°, de la loi du 19 octobre 1921 organique des élections provinciales.

3° L'âge de l'éligibilité aux élections communales a été fixé à 21 ans par la loi du 2 juillet 1969 (cf. art. 65 de la loi électorale communale).

4° L'âge de l'électorat est fixé uniformément à 18 ans pour toutes les élections. Il paraît logique de rechercher une uniformisation analogue en ce qui concerne l'âge d'éligibilité. La seule exception maintenue serait l'âge d'éligibilité pour le Sénat qui est fixé actuellement à 40 ans (article 56, 4°, de la Constitution).

L'on trouvera ci-dessous un tableau indiquant pour chacun des autres Etats membres de la CEE, l'âge de l'électorat et l'âge de l'éligibilité tant au Parlement national qu'au Parlement européen :

4° De wijziging van artikel 50, eerste lid, 1°, van de Grondwet beperkt opnieuw gevoelig de draagwijdte van artikel 5, tweede lid. De verplichting van de staatsnaturalisatie bestaat voor de uitoefening van politieke rechten immers nog alleen voor de Senaat, en dan blijkbaar nog voorlopig.

De Regering zal dus moeten onderzoeken of een herziening van het Wetboek van de Belgische nationaliteit nodig is wat betreft de voorwaarden tot verkrijgen van de Belgische nationaliteit, inzonderheid deze voorzien in de artikelen 16, 19 en 20 van dit Wetboek alsmede of het behoud van twee naturalisatiebegrippen en van de notie Belg door geboorte nodig is.

2. Verlaging van de verkiesbaarheidsleeftijd voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers

Het bij de regeringsverklaring van 10 mei 1988 gevoegde regeerakkoord voorziet onder de rubriek « Justitie » die voorkomt in titel III met als opschrift « Kwaliteit van het leven », dat de burgerlijke meerderjarigheid op 18 jaar gebracht zal worden en dat de Regering ervoor zal waken dat de doorvoering van deze maatregel de mogelijkheid tot opvang en ondersteuning van maatschappelijk kwetsbare jongeren ook na de leeftijd van 18 jaar niet in het gedrang brengt.

In het perspectief van deze hervorming en in afwachting van de hervorming van de Senaat, wenst de Regering de verkiesbaarheidsleeftijd voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers te verlagen tot 21 jaar.

Verscheidene elementen pleiten voor die verlaging :

1° De verkiesbaarheidsleeftijd voor het Europees Parlement is al vastgesteld op 21 jaar (cf. artikel 43, 3°, van de wet van 27 februari 1984 die de Europese verkiezingen van 17 juni 1984 geregeld heeft).

2° De verkiesbaarheidsleeftijd voor de provincieraadsverkiezingen werd verlaagd van 25 naar 21 jaar bij de wet van 12 juni 1984 tot wijziging van artikel 23 van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen.

3° De verkiesbaarheidsleeftijd voor de gemeenteraadsverkiezingen werd bij de wet van 21 juli 1969 (cf. artikel 65 van de gemeentekieswet) op 21 jaar vastgesteld.

4° De leeftijd om kiezer te zijn is voor alle verkiezingen vastgesteld op 18 jaar. Het blijkt logisch een analoge eenvormigheid te zoeken voor de verkiesbaarheidsleeftijd. De enige uitzondering die behouden blijft, zou de verkiesbaarheidsleeftijd voor de Senaat zijn, die nu op 40 jaar is vastgesteld (artikel 56, 4°, van de Grondwet).

Hierna volgt een tabel waarin voor elk van de Lid-Staten van de EEG de leeftijd om kiezer te zijn en de verkiesbaarheidsleeftijd worden aangegeven, en dat zowel voor het nationaal Parlement als voor het Europees Parlement :

	Elections nationales — <i>Nationale verkiezingen</i>		Elections européennes — <i>Europese verkiezingen</i>	
	Electorat — <i>Kiesrecht</i>	Eligibilité — <i>Verkiezbaarheid</i>	Electorat — <i>Kiesrecht</i>	Eligibilité — <i>Verkiezbaarheid</i>
Danemark — <i>Denemarken</i>	18	18	18	18
R.F.A. — <i>D.B.R.</i>	18	18	18	18
Grèce — <i>Griekenland</i>	18	25	18	25
Espagne — <i>Spanje</i>	18	18	18	18
France — <i>Frankrijk</i>	18	Ass. nat. 23 Nat. vergad. Sénat 35 <i>Senaat</i>	18	23
Irlande — <i>Ierland</i>	18	21	18	21
Italie — <i>Italië</i>	Chambre 18 <i>Kamer</i> Sénat 25 <i>Senaat</i>	Chambre 25 <i>Kamer</i> Sénat 40 <i>Senaat</i>	18	25
Luxembourg — <i>Luxemburg</i>	18	1re Chambre 21 <i>1ste Kamer</i> 2e Chambre 30(min.) <i>2de Kamer</i>	18	21
Pays-Bas — <i>Nederland</i>	18	18	18	18
Portugal — <i>Portugal</i>	18	18	18	18
Royaume-Uni — <i>Verenigd Koninkrijk</i> .	18	21	18	21

Il ressort de ce tableau que dans la majorité des Etats membres (8 sur 12), l'âge d'éligibilité à la Chambre (dénommée parfois Première Chambre ou Assemblée nationale) est fixé à 18 ans (dans 5 Etats membres) ou à 21 ans (dans 3 Etats membres).

Uit deze tabel blijkt dat in de meeste Lid-Staten (8 op 12), de verkiezbaarheidsleeftijd voor de Kamer (soms Eerste Kamer of Nationale Vergadering genoemd) is vastgesteld op 18 jaar (in 5 Lid-Staten) of op 21 jaar (in 3 Lid-Staten).

PROPOSITION**Article unique**

A l'article 50, alinéa 1er, de la Constitution, sont apportées les modifications suivantes :

1° au 1°, les mots « être Belge de naissance ou avoir reçu la grande naturalisation » sont remplacés par les mots « être Belge »;

2° au 3°, les mots « vingt-cinq ans accomplis » sont remplacés par les mots « vingt et un ans accomplis ».

Le Premier Ministre,

W. MARTENS

Le Ministre des Réformes institutionnelles,

Ph. MOUREAUX

Le Ministre des Réformes institutionnelles,

J.-L. DEHAENE

Le Ministre de la Justice,

M. WATHELET

Le Ministre de l'Intérieur,

L. TOBBACK

Le Secrétaire d'Etat aux Réformes institutionnelles,

J. DUPRÉ

VOORSTEL**Enig artikel**

In artikel 50, eerste lid, van de Grondwet worden de volgende wijzigingen aangebracht :

1° in het 1° worden de woorden « Belg zijn door geboorte of de grote naturalisatie bekomen hebben » vervangen door de woorden « Belg zijn »;

2° in het 3° worden de woorden « de volle leeftijd van vijfentwintig jaar » vervangen door de woorden « de volle leeftijd van eenentwintig jaar ».

De Eerste Minister,

W. MARTENS

De Minister van Institutionele Hervormingen,

Ph. MOUREAUX

De Minister van Institutionele Hervormingen,

J.-L. DEHAENE

De Minister van Justitie,

M. WATHELET

De Minister van Binnenlandse Zaken,

L. TOBBACK

De Staatssecretaris voor Institutionele Hervormingen,

J. DUPRÉ